

OCA, juntament amb oc. ant. *auca* (mod. *auco*), fr. *oie*, it. *oca*, prové del llatí vulgar *AUCA*,¹ derivat d'AVIS 'ocell', que va reemplaçar el ll. ANSER 'oca'. □ 1.ª doc.: 1045 «--- pauones et oches ---», 1066 «--- occes 6 et anads 6 ---» (Bast.-Bass., 178, s. v. *auca*).²

Mot comú en totes les èpoques de l'idioma: *Cost. Tort.*: «si --- d'oques, o de paons, o de gallines, o d'altres aus domèstiques nexen --- poyls, --- o anedons --- són d'aquels qui són senyors d'aqueles coses» (ed. Oliver, p. 422); Llull, *Blanq.*, *NCl.* I, 228.18; doc. de 1342 *hoqua* (*BABL* XII, 45); 1398, Ll. d'Aversó, 170, 1; Eiximenis, *NCl.* VI, pp. 152.2, 152.9; OPou (1575) «Osells qui tenen pata, com la oca» (p. 44), «pluma de oca: penna anserina» (p. 180) etc. Una variant *auca*, amb la solució d'*au* com en occità, es dona en les *Vi-desR* [«Carles --- menjava --- 1.ª *auca* en un menyar» (P265r2, V838 anserem)], text que mostra gran vacil·lació entre *au* i *o* en el resultat del diftong *au* (veg. *LleuresC*, pp. 293-94),³ però en el cas del mot que ens interessa és molt possible que hom digués en el rosse-²⁰ llonès medieval *auca*, car si bé trobem avui generalment *oca* en el llenguatge parlat d'aquesta zona, *auca* apareix en la toponímia i, a més, sembla que hi ha encara qui usa aquesta variant.⁴ Altrament, *auca* es diu a l'extrema zona occidental: *AlcM* la localitza a Sort, Pont de S., Fraga i Tamarit de Ll., i JCoromines la va registrar a l'Alt Pallars (1934): Tavascan, Esterri, Estaon (però *oka* a Tor) i també a Sopeira (Ribag.).⁵ Altrament *oca* és general en tot el territori;⁶ hom distingeix entre *oca salvatge* (Lacav. 1696), *oca de bec curt*,³⁰ *oca de collar*, *oca de galta blanca*, *oca de ventre blanc*, *oca egípcia*, *oca riallera*.⁷ Per a la fraseologia i altres detalls, veg. *AlcM*. En el doc. de 1415, «Una *uque* comprada per en Payró, carnicer per preu de ---», sembla que tenim «una *auque*» mal analitzada.³⁵

El joc de l'oca, que es juga amb daus i un cartó que duu seixanta-tres caselles numerades, ja s'esmenta en Lacav. 1696: «*Joch de la oca: Picti anseris ludus*», «*Jugar a la oca: Anseris picto ludere. Picti anseris ludo se recreare*». El nom es deu al fet que cada novena⁴⁰ casa que intercepta el pas té pintada una *oca*.⁸ El mateix nom es va aplicar, a més, a un joc d'atzar ara antiquat, que s'esmenta sovint en prohibicions de jocs dels Ss. XVII i XVIII, però en aquest cas s'escriu usualment *auca*:⁹ «lo joch malvat, traydor de l'*auca* que tants ne fa anar en mala hora» (doc. de 1633 de Barcelona, *DAG.*) i en un de Cervera de 1789: «Capsa en la qual hi ha bolletins de jugar a la *auca*» (ib.) i en un altre de Mall. de 1749, en castellà, hom llegeix: «prohibición del juego de la *auca*, catcho, carteta, el de los dados, rifas --- mandamos a las que en su poder tuvieron las referidas *aucas* ---» (*BSAL* VII, 370b, 371a), i encara en un altre doc. de Mall. de 1765 citat per *AlcM*. Aquest darrer joc sembla haver-se originat quan la gent començà a fer ús de les peces retallades del³⁵ cartó del joc de l'oca que es posaven en una bossa i se'n treien amb una aposta (cf. «--- bolletins ---» del doc. de 1789).¹⁰ L'*auca* designant 'el conjunt de petites estampes companyades cadascuna d'una llegenda narrant un episodi, una història etc.' va ser una apli-

cació novella del nom d'aquests jocs que comprenien figures amb una vinyeta que solia indicar allò que representava aquesta. D'aquestes històries estampades es va dir primerament una *auca de rodolins*, exemplar divulgadíssim del folklore català que ens estalviarà de detallar la monografia d'Apelles Mestres (*BABL* XI, 62ss.);¹¹ figuradament com a títol d'obres literàries: *L'Auca de la Pepa* de Pons i Massaveu (1893), *L'Auca del Senyor Esteve* de Santiago Russinyol.

DERIV.: *Oc* 'el mascle de l'oca', usual a la Plana de Vic, segons *AlcM*; notem que un masculí *auc* es dona en el dial. forezien de l'oc. (Mistral), i hi ha exs. medievals (*PSW*, s. v.); es diu també *ocot* (Bagà), *ocarot* a Manacor (Mall.). *Ocada* ['multitud d'oques', un ex. en Agustí, *Secrets d'Agr.*]. *Oquer* 'el que guarda les oques' [*DFa.*; segons *DAG.* usual a la prov. de Lleida]; notem a més *ocater* id., inclòs per Busa-Nebr. (1507). *Oqui* 'pollet de l'oca' (Mall.); una forma *ocó* id. apareix en el citat llibre d'Agustí (*AlcM*); en el llenguatge ant. va existir *ocolí*: «si de bestiar d'alcun, o d'oches, de paons o de galines --- nexen polins --- poyls o *oculins* o anedons ---» (*CostTort.*, ed. Oliver, p. 422); «Los *ocolins* seus: anserulos suos» (JEsteve, 1472, k 8).

Ocarina, instrument músic de vent [*DFa.*], derivat de l'it. *oca*, nom ideat per l'inventor italià (c. 1860, *AGI* XXXII, 118ss.), per al·lusió a les flautes dels pastors; veg. també *It. Dial.* XIV, 176, on s'indica 1867 com a la data d'invençió de l'*ocarina*.

¹ M-L., *REW*, 826, deriva *AUCA* d'un llatí *AVICA*, però aquesta forma no està documentada en llatí (Walde-Hofmann), però sí *auca* en el Gl. Cassel (A. Rheinfelder, *ANSL* CLXI, 275), i a més en Aviè (Ss. IV-V); Ernout-M. (s. v. *avis*) suggereix una derivació per regressió del dim. *AUCELLA*; sorprèn l'opinió de Whatmough (*Dial. of Anc. Gaul*, 127), que considera *auca* un germanisme en llatí. D'altra banda, el llatí *anser* (ll. vg. *ansar*) ha continuat en castellà i portuguès, però reemplaçant en gran part pel germanisme *ganso* (*DECH* I, 275b15ss.).

² Citen del *Cart. de St. Cugat* II, doc. 372, p. 20, i doc. 650, p. 317; donen a més la forma llatinitzant *aucha* ja en 980 (mal llegida *ancha*), *auchas* en 1002. — ³ Hi ha encara un altre ex. en *Fasset*, v. 1462: «Eylla entén ésser pus blanca / que pera [=pedra] marbre ne ploma d'*auca*», text que conté, com la poesia catalana del S. XIV, molts occitanismes (*plasant*, *pausar*, *saysó*, *baysar*, *ausir* etc.).

⁴ JCoromines registra *oca* en Els Angles i el nom de lloc *Gorg de l'Oca* a Vallmanya (Confl., 1960), *Gurg de l'Oca* a Sant Andreu de Sureda (Vallesp., 1959), però *Caçalauca* a Tresserra i *Agulla de l'Auca* a Sta. Maria Mar (Ross., 1959); en aquest poble li van indicar que si bé ells diuen *un oka* hi ha gent que diu *un aukə*. — ⁵ Però cal separar-ne *auca* 'òliba', que dona Oliva d'aquest poble (*Cong. de Ll. Cat.*, 423); en aquest cas es tracta d'una variant local de *meuca* (mot imitatiu) per adaptació a *aucar* 'llançar crits udulant' (veg. *AUCA* vol. I, 494a22). Notem també que *auca* 'oca' es dona en Aragó i es conside-